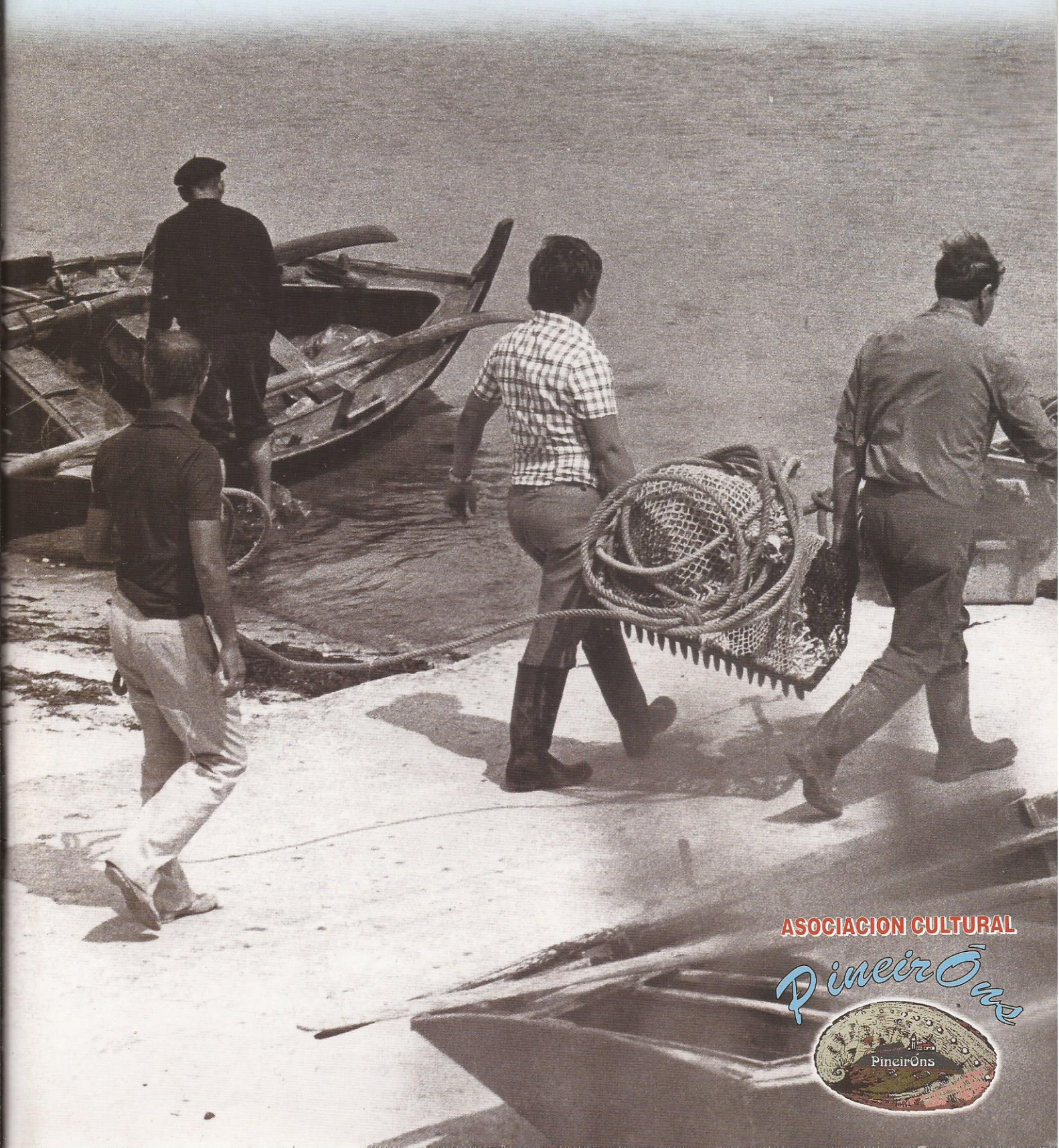

A UNIOS

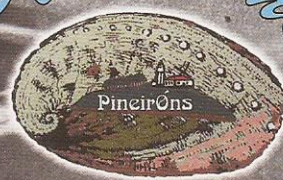
Nº 20

MAIO 2015

ASOCIACION CULTURAL

Pineiróns

Manuel Parada Mascato

UN DÍA DE CARENA NO GROVE

Memorias de Manuel Parada Mascato

Por: Eduardo Parada e Manolo Parada
(Amigos da Dorna Meca)

No Grove, e supostamente en calquera porto das rías baixas, carenar as Dornas era todo un acontecemento que se realizaba todos os anos no mes de setembro, antes do longo inverno e previo a apertura da veda do rasto aproveitando os últimos días de bo tempo, especialmente cando o vento rolaba ó norte.

O carenado dunha Dorna era unha faena moi complexa. Para levala a cabo a parte de ter os coñecementos e certa práctica tiñas que ter moita destreza, ser habilidoso e moi rápido traballando; non todos os mariñeiros, patróns ou armadores, eran tan mañosos para levar a cabo o devandito labor.

Isto facía que nalgúns casos cando se dispuña a carenar, o oficiante non seguro de si mesmo pedíalle axuda a algún patrón esperto na materia. Dado que nestes casos tales servizos, naqueles tempos non eran remunerados, para conseguir que o veterano cedera á súa petición, este desfacíase en eloxios e loanzas para conseguir os seus favores.

No Corgo carenábanse moitas dornas

Como dixen ao principio, o carenado das dornas era todo un acontecemento, porque ademais da función de protección e estancado da Dorna, no intre de carenar, ademais do patrón ou armador a súa muller e algún fillo, tamén comparecían en torno ao pote cunha gran expectación outros mariñeiros e curiosos que se dispuñan a facer as críticas mais esixentes e negativas, sobre todo se o que carenaba non era moi adestrado ou era novato nesta tarefa. Nada que dicir ten se o proceso

non se levaba a cabo coa mais estrita e escrupulosa profesionalidade, conseguindo un acabado impecable libre de manchóns, o mais branca posible e a súa vez homoxénea e lisa (pulida).

Nunha praia como a de Peralto, con 50 ou 60 Dornas pendentes de carenar en dito mes o pote era en moitos casos quen marcaba os tempos; os poucos que había eran pedidos de favor, xa que non todos dispuñan dun propio. Se a Dorna era de mais de nove cuartas o pote xa llo había que pedir a algún estaleiro pois so eles tiñan un tan grande e en ambos casos a única condición era que este fora devolto en tal estado. Tamén había tabernas como era o caso de Casa Abel e a de Chapelo que vendían os efectos navais necesarios para facer a carena e tiñan un pote para emprestar a quen lle fixera falta.

As ferramentas necesarias eran:

Un pote de ferro fundido, bispeiro ou rasgueiro, raspa de madeira, lata para o lume cunha vara facendo de mango, rasqueta de ferro, garafete, martelo e unha machada polo menos. O pote podía ser pequeno para Dornas ata nove cuartas e mais grande para dornas grandes tipo xeiteira de proa lanzada, o bispeiro facíase cunha vara de unha brazada aprox., (redonda normalmente) unhas fías de algodón (que tiñas que mercar en efectos navais) e se non facíase con tiras de trapo de lenzo forte (de 30 cm. de longo por 2,5 cm. de ancho aprox.) e arame ou cordel de cânabo ben forte. A vara refendíase en cruz por unha das puntas uns 12 cm., nesas fendas metíanse as tiras de lenzo ou fías de algodón, unha a un xeito e outra o outro cruzándoas e moi ben apertadas unhas tras outras ata encher as fendas e na punta da vara dásaselle uns cotes co arame ou co cordel de cânabo, se o pau rachaba debido á presión por baixo dásaselle outros cotes igual que na punta.

Tamén se facía a lata para o lume e a raspa de madeira. Esta última facíase cunha vara dun par de brazas á que se lle cravaba unha táboa afiada na punta a modo de espátula. A lata que normalmente era unha tapa de bidón ou unha tapa ou a lata do marmelo tamén se cravaba na punta dunha vara con cravos ben firme.

Os materiais necesarios eran:

Breu ou brea (viña fundido en barrís e había que arrincalo en pedras a base de cicel e martelo), xofre (vendíano en barras de 5 cm. de Ø), estopa e sebo (mellor si era de carneiro e senón de vaca). As cantidades eran. Para unha Dorna bichoca ou polbeira, 3 Kg de breu, 1 Kg e cuarto de xofre e tres cuartos de Kg de sebo. Para Dornas de 9 cuartas de popa chea (chamadas do Esperanseiro) as cantidades eran, 4 Kg de breu 1,5 Kg de xofre e 1 Kg de sebo. E para unha Dorna xeiteira ou rasqueira de mais de 12 cuartas, as cantidades eran na mesma proporción segundo as cuartas de quilla.

A brusca:

Antes de carenar había que darlle brusca á Dorna, e dicir tiñas que sacarlle a carena vella derreténdoa con lume. Isto facíase entre dous coa dorna calzada e á banda, un collía a vara coa lata e despois de enchela de paúlo ou faísca prendíalle lume e acercando a lata por debaixo da Dorna ía movendo de proa a popa, mentres que o compañeiro coa raspa ía raspando esa carena derretida que a súa vez caía na lata avivando o lume. Esta faena requiría unha total compenetración entre estes dous compañeiros que táboa a táboa en menos de nada deixaban a Dorna lista. Era moi importante a boa coordinación entre estas dúas persoas.

Volta quilla arriba:

Despois de darlle brusca á Dorna tiñamos que darlle a volta, manobra que no caso dunha Dorna polbeira faciámolo entre tres homes, utilizabamos mais a maña que a forza. A volta de quilla consistía en virar a Dorna erguendo a proa para volteala pivotando sobre a popa evitando que a remadoira apoiara no solo. Unha vez volteada calzábase de xeito que estas non apoiaran no chan á vez que se facía unha focha na area aloxando a proa, para non ter que calzar moi alto.

Mentres que para voltear unha xeiteira, a parte dos mariñeiros que se atopaban naquel intre na praia había que chamar xente polas tabernas. En este caso distribuíanse calzos polas bandas para repartir os pesos da embarcación.

A disposición para axudarse uns aos outros, naqueles tempos era total, cousa que desapareceu xunto coa carena, así como tamén desapareceu o **berro** que facían os mariñeiros no intre que volteaban ou botaban arriba os barcos, para facer a forza todos a un tempo que era: e levo, e levo, e levo, e levo

Unha vez dada volta á Dorna, coa rasqueta había que limpar os restos de carena vella das enxivas

ou escarvas e xuntas que necesitaran ser calafateadas ata deixar a madeira limpa. Logo con estopa e brea quente a ferver ías calafateando e metendo feltros (estopa enchoupada en brea quente) en faltas de madeira ou algún nó que tivese caído dalgunha táboa. Unha vez colocado o feltro, (manobra que se facía cun ferro quente), antes de que arrefriara, había que apalpalo coas mans molladas en auga e apertalo ben. No caso do nó, ou que a falla de madeira fixera burato había que traballalo polas dúas caras, manobra que normalmente participaban os rapaces facendo presión dende o interior da Dorna.

José "O Niñón" axudado polo seu sobriño Manolo.

Cocer a carena:

Antes de facer a carena e unha vez revisado que dispomos das ferramentas e materiais necesarios antes citados, temos que asegurarnos de contar con leña boa e suficiente que estea ben seca e teña un tamaño adecuado. O primeiro que metemos no pote é a brea que temos en po e cachos pequenos. Se o resto eran cachos grandes rompíanse unha parte para botar no pote, pero sempre tiñas que deixar dúas pedras enteiras, unha grande e outra máis pequena (se cho vendían moi desfeito sempre tiñas que pedirle esas dúas pedras) para conquerir que a cocción fora lenta e non se queimara a mestura. A barra de xofre tamén se rompía en cachos, pero deixabas enteira unha pedra de 5 cm. de longo aprox. O sebo de $\frac{3}{4}$ de kg botabas $\frac{1}{2}$ e deixabas $\frac{1}{4}$ para ir botando na medida que se necesitara.

Lume ao pote, bastante lume, ata que haxa máis líquido que sólido e empezara a ferver, ese era o momento de irlle baixando a intensidade o lume. As partes sólidas pegábanse todas nun bloque que quedaba no centro do pote, non se lle tocaba ata que este fora moi pequeno, momento no que se botaba a pedra grande de breu e a de xofre. Tamén se metía un pau

A estas fendas fállle falta uns bos feltros.

para ir remexendo e de vez en cando ías comprobando se a carena branquexaba sacando o pau e deixando arrefriar. Se non era así, deixábalas seguir cocendo e en canto vías que empezaba a branquexar xa metías o bispeiro facéndoo xirar fregando o mango entre as mans para que se empapara. Íalo sacando e metendo no pote e remexe que remexe, en canto vías o pau do bispeiro que secaba en branco xa tiñas o caldo feito, ese era o momento para empezar a carenar.

Encruallarse a carena:

Como podedes imaxinar, esta tarefa non era ciencia certa e pouco menos era pan comido. Quero dicir que non por seguir os pasos ao pé da letra do que eu indico che vai a saír ben á primeira, pois hai moitos factores a ter en conta e calquera despiste pódete xogar unha mala faena. A carena podíase encruallar ou escurecer entre outros polos seguintes motivos: Si se che arrefriaba a carena e espesaba moito a pesar de recuperala con mais lume, por falta de xofre, pero sobre todo non podía faltar a pedra de breu, non é que tiveras que botarlle as dúas que gardaras, se non que non podía faltar brea sólida en todo o proceso. O sebo e mailo xofre gardábase pola mesma razón, se tiña moito lume subía a carena, botaba por fóra e perdíase, intentabas evitalo retirando o lume e sacando e metendo o bispeiro no pote ou botando unha pedra de granito que roubara calor, esta pedra tiña que ser

redonda ou ovalada para que ao remexer rodara polo fondo do pote e axudara a desfacer os sólidos. Estas entre outras cousas, facían que as críticas dos curiosos alí congregados foran constantes e cando algo de isto pasaba, con moita sorna dicían, “boh xa cho dicía eu” ou “eu xa o sabía”. Pola contra cando as cousas saían ben había algunha gabanza, pero sobre todo reinaba un silencio absoluto.

Carenar a dorna:

Empezábase sempre polas xuntas das táboas da quilla, por exemplo; primeiro pasabas o bispeiro a un xeito pola xunta entre a quilla e a táboa da quilla, da metade para a proa e a seguinte pasada dábala da proa á metade da Dorna pola xunta entre a táboa da quilla e a táboa de virar e logo dábase polo medio da táboa ata cubrila e así dese xeito ías dando cara á proa coa mesma ansia sen parar ata acabar a banda, tendo en conta sempre que as primeiras pasadas cando o bispeiro ten a carena ben quente dáse nas xuntas das táboas.

Mentres o mariñeiro carenaba, outra persoa, que normalmente era a muller, tiña que coidar do lume e de que no pote quedaba a pedra de breu, remexendo e tocándoa co pau de vez en cando, se esta era pequena e faltaba bastante por carenar tiña que botarlle a outra que quedaba.

Cesáreo, na illa de Ons, calafateando a súa dorna.

MAQUIEIRA
PESCA DEPORTIVA

Paseo de Colón, 5
Teléf.: 986 851 814

Nueva Tienda
PONTEVEDRA

Ao carenar polo lado contrario a onde estaba o pote, había a dificultade engadida de que tiñas que bordear a Dorna correndo para que non che arrefriara a carena do bispeiro. Nalgúns casos había quen facía outra fogueira polo outro lado da Dorna e ao rematar unha banda, entre dous cambiábanlle o pote coa carena espetando unha acha de leña en cada asa. Esta manobra facíase sempre nas dornas xeiteiras ou rasqueiras polo seu maior tamaño.

Faena de carenado en Lordelo

Tamén había que ter en conta que a menos carena no pote, menos lume. Tiñas que ter coidado non tocar co bispeiro onde houberse piche e tamén coidar que non se che queimara a carena, pois nestes dous casos o carenado quedábache gris ou castaño, feito que era moi mal visto polos observadores críticos.

Ao rematar, se non manchabas o bispeiro de piche, coas mans untadas con sebo tiñas que apertalo e deixalo coma unha pelota e rapidamente recubrías con mais sebo. Este bispeiro, a partir deste intre, cambiaba de nome e pasaba a chamarse o rasgueiro e valía para carenar outra dorna ese mesmo ano ou podía quedar para carenar no ano seguinte. Tamén se utilizaba moito para repasar algunha falta que aparecera durante o ano ou se tiñas algunha acometida, tamén era moi probable que alguén che viñera dicindo: non terás por aí un rasgueiro para repasar unha falta?.

Unha vez rematada a faena coa Dorna aínda quilla arriba e xa fría, só quedaba facer o corte (liña de flotación) con piche. Este sempre era tema de discusión e recibía as mais duras críticas: que se esta moi alto, que si baixo, ese corte vai moi torto ou que si mais baixo de couso que de arca. Tense dado o caso no que o autor enfadado contestáballe dicindo, “toma, colle a brocha e faino ti”

Mestres:

Quero recordar a meu sogro, o armador e patrón Sr. Manuel Costa Prieto. A súa profesionalidade e bo facer nesta e noutras tarefas mariñeiras facía que naquela (hoxe desaparecida) praia de Peralto, moitos patróns e mariñeiros solicitaban e recibían a axuda que el desinteresadamente prestaba. Foron moitos os que el ensinou e moitos mais os que rodeaban a súa Dorna xeiteira a "España" ou logo a "Fuxe" (polbeira) cando el carenaba ou afoliaba, iso si, para ver, oír e calar.

Tamén quero mencionar casos como por exemplo Sr. Manuel Prol Costa “O Raposo” tamén coñecido como “O Artista” a quen a súa profesionalidade e habilidade permitíanlle facer un bo carenado a pesar de que as críticas eran continuas e á súa vez contraditorias durante todo o proceso, xa que o propósito era atribulalo e pólo nervioso. Uns dicíanlle “Raposo, ese pote ten moito lume, ou que si pouco”, outros “córrela mais, esta táboa ten una falta, váiseche a queimar a carena, iso estache arrefriando moito”. Pero a súa pamplina e bo humor permitíanlle ademais de non facer caso dos comentarios, non só realizar un traballo ben feito senón que o adornaba cuns bos grollos de viño. En cada cambio de manobra bota vai e bota vén, que se lle arrimo un pouco o lume que si llo retiro un pouquiño, mentres remexo no pote vai un traguíño de viño. Xa nas derradeiras pasadas de bispeiro atrevíase a largar este polo aire e, dando voltas, collelo con bo xeito e mollalo de novo no pote. Logo, antes da seguinte chumbada, pasábao dando voltas arredor da súa cintura facendo malabares e conseguindo arrincar os aplausos do numeroso público alí presente.

O curioso é que una vez rematada a faena quedaba moi ben carenada a Dorna e el cunha boa carena.

A España sobre calzos secando para dar brusea e carenar